

Nr 352.

Av herr **Domö m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m.

I propositionen nr 286 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga förslag till lag om semester. Förslaget bygger väsentligen på ett av 1936 års semestersakkunniga avgivet betänkande i ämnet.

Meningarna beträffande önskvärdheten av en tillräckligt utmätt och tryggad semester för så stora grupper som möjligt av vårt lands arbetande befolkning synas näppeligen behöva vara delade. En god psykisk och fysisk kondition hos medborgarna, vunnen genom en nöjaktig period av vila och omväxling, måste anses utgöra en väsentlig samhällelig tillgång.

De senaste decennierna ha för vårt land medfört en avsevärd välförbättring. Rimligt synes vara, att denna välförbättring taget ut även i form av ökad frihet från arbetet. Den allmänna förståelse, som kravet på semester alltmera tillvunnit sig, har också kommit till uttryck inom näringslivet, där en successiv utveckling av semesterförmånen under senare år kommit till stånd. Denna utveckling i frivillighetens tecken skulle för visso småningom lämna resultat, som på mindre betungande sätt kunnat tillgodose samma sociala fördelar av en mera allmänt åtnjuten semester som en lagstiftning efter den kungl. propositionens linjer avser att åstadkomma.

Å andra sidan är uppenbart, att en lagstiftning som den ifrågasatta kommer att ålägga näringslivet mycket ansevärda bördor. Verkställda beräkningar giva vid handen en kostnadsökning, vida överstigande 100 miljoner kronor per år. Täckande av dessa kostnader komma självfallet att i olika former gå ut över hela folket. Från statliga myndigheter likaväl som från näringslivets organisationer ha också ytterst välgående erinringar framställts emot det till grund för lagförslaget liggande sakkunnigbetänkandet.

Icke minst för våra med varje år alltmera viktiga exportnäringar, för jordbruket samt för småföretagsamheten torde situationen te sig bekymmersam. För exportindustrien med dess beroende av prisförhållandena i utlandet äro möjligheterna att kompensera sig i form av höjda produktpriser ytterst begränsade. Därjämte bör observeras att situationen på många utländska marknader av kända orsaker för en avsevärd tid

framåt måste betecknas såsom synnerligen osäker, varav följer en ökad känslighet för exportföretagen för varje skärpt belastning. För jordbruket, vars lönsamhet redan nu är svag, torde lagstiftningen komma att resa svårösta problem. Småföretagsamheten slutligen, sådan den gestaltar sig i hantverk, detaljhandel och därmed jämförliga näringar måste komma att känna lagstiftningen särdeles betungande, då ju företagarna inom dessa kategorier ej sällan äro ekonomiskt svagt ställda och arbeta med ringa förtjänst.

Väl må det sägas, att näringslivet i stort sett mäktat bära den omfattande ekonomiska belastning, som utvecklingen på det sociala området i vårt land medfört, detta kanske främst beroende på den överraskande starka expansionen inom näringslivet självt under nära nog hela 1920-talet och fram till den senaste krisen. Ovisst synes dock, huruvida denna expansion kan komma att fortfara. Tecken tyda på att en, i varje fall temporär gräns måste anses nådd. En lagstiftning i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i oförändrat skick kan under dylika förhållanden medföra återverkningar på arbetsmarknad och prisnivå, som ur social synpunkt måste te sig föga önskvärda.

Vissa ändringar i det föreliggande förslaget äro till följd härav påkallade. En ofrånkomlig förutsättning för att det med lagstiftningen avsedda syftet skall vinnas måste sålunda bland annat vara dels att lagstiftningen icke göres mera betungande för näringslivet än vad som är nödvändigt för uppnående av det uppställda sociala målet, dels att den med varsamhet utföres i praktiken, så att näringslivet beredes tillräcklig tid för dess inarbetande i arbetskostnaderna och i produktionsprocessen.

Ehuruväl vi, som av ovanstående torde framgå, hysa allvarliga betänkligheter emot ett statligt ingripande av så vittgående ekonomisk art och berörande praktiskt taget hela det enskilda näringslivet, som här blivit ifrågasatt, vilja vi dock, med hänsyn till frågans sociala och folkhygieniska sida, i princip icke motsätta oss det framlagda förslaget.

I ändamål att motverka ur samhällets synpunkt icke gagneliga följder av lagstiftningen samt för att underlätta näringslivets anpassning till de av semesterlagstiftningen föranledda förhållandena tillåta vi oss i fortsättningen framställa preciserade förslag på de punkter, där vi med stöd av ovan återgivna resonemang anse en ändring oundgängligen påkallad.

I 4 § andra stycket finnes stadgat att rätt till semester föreligger endast för kalendermånad, under vilken arbetstagaren för arbetsgivarens räkning utfört arbete å minst aderton dagar. Vi anse det riktigt att semesterrätt endast får grundas på en arbetstid av sådan längd att den närmar sig den ordinarie arbetstiden. I enlighet härmed bör enligt vår uppfattning som en betingelse för rätt att erhålla semester uppställas

att arbete för arbetsgivarens räkning utförts under minst ett timantal, som motsvarar arbete i vederbörandes vanliga sysselsättning under tre veckor med sedvanlig ordinarie arbetstid.

I 4 § tredje stycket föreslås vidare, att i semestertiden icke skola inräknas söndagar, helgdagar och sedvanliga fridagar. I detta avseende innebär propositionen en skärpning i förhållande till de sakkunnigas förslag, enligt vilket helgdagar och sedvanliga fridagar, som inföllo under semester, fingo inräknas i semestertiden. Såsom departementschefen medgivit, tala emellertid starka skäl för de sakkunnigas förslag. Även med tillämpning av detta erhålla ju arbetstagarna alltid minst två veckors ledighet, och rekreationssynpunkten tillgodoses lika gott under helgdagar som andra dagar. Näringslivet kan erhålla något flera arbetsdagar om året, varför den ekonomiska belastning, som semestern innebär på folkhushållet, skulle i någon mån mildras. Härtill bör läggas som en icke oviktig omständighet, att även arbetstagarna hava fördel av att helgdag eller fridag inbegripes i semestertiden. Mången arbetstagare torde hellre få en sådan helg- eller fridag inbegripen i semestern och härmed erhålla avlöning för densamma i stället för att åtnjuta ledighet utan avlöning. Någon opposition mot detta synes för övrigt icke ha framställts av de stora arbetstagargrupperna. Antalet helgdagar är också, såsom ofta framhållits, ovanligt stort i vårt land. Gångse regler inom såväl statsförvaltningen som eljest giva även vid handen, att helg- och fridagar i allmänhet inräknas i vederbörandes semesterledighet. Otvivelaktigt är den regel som de sakkunnigas förslag upptager fullt tillfredsställande ur rekreationssynpunkt samtidigt som den kan i vissa fall nedbringa en av semester förorsakad produktionsminskning. Vi hemställa, att förevarande stadgande ändras till överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Enligt 6 § gäller, att arbetsgivaren, om annan överenskommelse icke träffats, är skyldig att låta semestern utgå i ett sammanhang. Undantag stadgas för vissa kategorier arbetstagare, nämligen sådana vid jordbruket med binärningar och trädgårdsskötseln ävensom för hembiträde i lanthushåll. Vid sidan av dessa arbetstagargrupper finnas emellertid även andra, i fråga om vilka en uppdelning av semestertiden är fullt lika befogad. Detta är fallet bland annat med arbetstagare anställda i småföretag inom hantverk och handel. För dessa företag skulle betydande svårigheter mången gång yppas att bevilja arbetstagaren semester i ett sammanhang, när lämpliga vikarier för dem som åtnjuta semester ofta äro svåra att erhålla. Därest semestern finge uppdelas på åtminstone två perioder, skulle behovet av vikarier väsentligen minskas. Med förslagets regel skulle företagen säkerligen mycket ofta få ikläda sig oskäligen kostnader för erforderliga semestervikarier, såvida de icke rent av nödgades att helt inställa sin verksamhet. Med hänsyn härtill och

då de kategorier av företag, som närmast beröras av den föreslagna bestämmelsen, svårligen torde kunna klart avgränsas gentemot andra företag, få vi hemställa, att 6 § omarbetas på sådant sätt, att ovillkorlig skyldighet icke föreligger att förlägga semestern i en följd, även om lagstiftningen bör giva uttryck åt önskvärdheten av, att semestrarna, i de fall där sådant är möjligt, bör utgå i ett sammanhang.

I 8 § regleras beräkningen av semesterlönen. Propositionen upptager i detta avseende de sakkunnigas förslag, att för arbetstagare, som icke är avlönad med tidlön, beräknad för vecka eller längre tidsenhet, semesterlönen skall bestämmas efter den inkomst, som arbetstagaren faktiskt åtnjutit under den s. k. kvalifikationstiden. Denna regel innebär framförallt, att vid semesterlönens beräkning hänsyn skall tagas till ackordsförtjänst. Häremot kan erinras, att semesterersättningen i största utsträckning hittills grundats på vederbörandes timlön, vilket först alltså kan sägas hava vunnit vidsträckt hemul. Den ökade ekonomiska belastning, som åsamkas näringslivet genom en beräkning efter ackordslön, bör tillmätas synnerlig betydelse. Mot bestämmelsen, att ackordsförtjänster skola medräknas, kan enligt vår mening dessutom erinras, att kungl. propositionens bestämmelse i detta avseende medför ett vidlyftigt och kostsamt uträkningsarbete. Allt detta gör att propositionens ståndpunkt synes oss otillfredsställande. Vi anse, att den semesterberättigades tidlön, i den utsträckning detta är möjligt, bör läggas till grund för ersättningens beräkning, och yrka, att 8 § omarbetas i enlighet härmed.

Enligt föreslagna övergångsbestämmelser skall semesterlagen träda i kraft den 1 juli 1938, från och med vilken dag semesterrätt enligt lagen skall kunna förvärfvas. Det bör i anslutning härtill understrykas att konjunkturläget, isynnerhet inom vissa för landet livsviktiga näringsgrenar, för närvarande kännetecknas av sådan osäkerhet, att detta manar till särskild försiktighet, då man går att pålägga näringslivet nya bördor av den storleksordning, som här åsyftas. Från det allmännas sida reses kravet, att det enskilda näringslivet vid en försämring i konjunktturen skall vara berett att motverka en minskning i arbetstillfällena. Näringslivet bör då med fog kunna förvänta, att dylika åtgärder åtminstone icke över hövan försvåras genom statens egna åtgöranden. En så mjuk övergång till en ny lagstiftning som möjligt är därför ett oavvisligt önskemål. Den övergångstid, som enligt förslaget komme att förflyta mellan ikraftträdandet och den tidpunkt då full semesterrätt enligt lagen skulle ha intjänats, gäller endast vissa kategorier och är enligt vår mening alltför kort för att i någon nämnvärd grad bereda näringslivet rådrum för anpassning. Icke minst framträder kravet på en smidigare övergång till längre semestertid för jordbrukets och trädgårdsskötselns del, eftersom dessa näringsgrenar hava att kämpa med de sär-

skilda svårigheter, som den nya lantarbetstidslagen ålagt dess utövare. Vi tillåta oss här erinra, att kommerskollegium, som bland ämbetsverken representerar den största förtrogenheten med näringslivets förhållanden, ansett sig icke kunna tillstyrka förslaget i vad det avser semesterns längd annat än under förutsättning, att en ej alltför knappt tilltagen övergångstid fastställdes, så att en så småningom skeende anpassning bleve möjlig. Det är av intresse att i detta sammanhang peka på det förslag till semesterlag, som nyligen bebådats i Storbritannien. Denna lag — som avser att garantera endast en veckas semester — förutsättes skola träda i kraft först om tre år, och under denna förberedelsestid skola arbetsgivar- och arbetarorganisationerna inom olika näringsgrenar frivilligt komma överens om, hur ledigheten skall organiseras och när den skall tagas.

Vi föreslå därför en bestämmelse, att semestertiden vid lagens ikraftträdande bestämmes till sex dagar och från och med år 1942 till tolv dagar.

Vi tillåta oss hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 286 om semester måtte vidtaga följande av oss påyrkade ändringar i lagförslaget;

att som betingelse för rätten att erhålla semester för kalendermånad uppställas, att arbete för arbetsgivarens räkning under månaden utförts under ett timantal, som motsvarar arbete i arbetarens vanliga sysselsättning under tre veckor med sedvanlig ordinarie arbetstid;

att i semestertiden inbegripas helgdagar och sedvanliga fridagar;

att den ovillkorliga skyldigheten att förlägga semestern i ett sammanhang utgår och ersättes med en bestämmelse av innehåll att semestern om möjligt bör utgå i ett sammanhang;

att tidlönen i den omfattning, sådant är möjligt, lägges till grund för ersättningsens beräkning; och

att en övergångstid fastställs, så att semestertidens längd föreskrives till sex dagar från tiden för lagens ikraftträdande till och med utgången av år 1941 och därefter till tolv dagar.

Stockholm den 17 maj 1938.

Fritiof Domö.

<i>Gustaf Tamm.</i>	<i>J. B. Johansson.</i>	<i>Martin Svensson.</i>
<i>Gustaf Velandér.</i>	<i>Nils Gabrielsson.</i>	<i>Th. Borell.</i>

